



مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

## بررسی زمینه‌های بهره‌مندی از فضاهای عمومی در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی شهروندان در منطقه ۱۰ شهرداری

قابلیت جذب مردم توسط فضاهای عمومی سبب شده است تا از این گونه فضاها به عنوان ظرفی برای شکل‌گیری سرمایه اجتماعی یاد شود و لحاظ شدن آن‌ها به عنوان یک ضرورت اساسی در برنامه‌های توسعه شهری حکایت از باز تولید این فضاها در تقویت وجهه فرهنگی - اجتماعی شهر دارد. این در حالی است که منطقه ۱۰ شهرداری شهر تهران از نواحی مسکونی فشرده با تراکم جمعیتی بالا با کمبود خدمات مختلف از جمله فضاهای عمومی، باز و فضای سبز مواجه می‌باشد. در کنار این مسئله، فرسودگی کالبدی، آشفته‌گی در سیما و منظر شهری و ساختمانی و بالا بودن میزان مستاجران و شناور بودن جمعیت ساکن به دلیل ریزدانی و ارزانی مسکن در مقایسه با سایر مناطق شهر تهران منجر به کاهش سطح تعاملات اجتماعی در منطقه شده است. بر این مبنا این پژوهش با هدف بررسی زمینه‌های بهره‌مندی از فضاهای عمومی در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی شهروندان شکل گرفته است تا از این رهگذر بتواند به ایجاد سرمایه اجتماعی کمک کند. روش پژوهش از نوع کاربردی با رویکرد توصیفی- پیمایشی می‌باشد. شیوه جمع‌آوری داده‌ها مطالعات اسنادی و میدانی است و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک SWOT و QSPM استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تنوع‌پذیری فعالیت‌ها، اختلاط کاربری، همه‌شمولی اجتماعی، دسترسی به حمل و نقل عمومی، امنیت اجتماعی، خاطره‌انگیزی، ایمنی، بهره‌گیری از تمامی حواس، خوانایی، دید و منظر مناسب، انعطاف‌پذیری، مبلمان شهری، نوع بدنه و کف، آسایش اقلیمی و بهداشت محیط از مولفه‌های اثرگذار در ارتقاء تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی می‌باشد. طبق برداشت‌های میدانی می‌توان گفت که ناحیه ۱ منطقه از وضعیت مناسب‌تری در سرانه کمی فضای سبز برخوردار است؛ اما از نظر کیفی به دلیل پراکنش و جانمایی نامناسب دچار مسئله می‌باشد. ناحیه ۲ و ۳ دارای تعدادی بوستان کوچک است. از این رو، این دو ناحیه دارای کمبود سرانه کمی فضای سبز و باز هستند که نیازمند برنامه ریزی است. امکان توسعه فضاهای عمومی به دلیل وسعت کم، تراکم جمعیتی بالا و نبود اراضی بایر در سطح منطقه با چالش همراه بوده و اغلب فضاهای رها شده ناشی از عقب‌نشینی معابر و اجرای دو پروژه یادگار امام و نواب صفوی می‌باشد. فضاهایی همچون اراضی زینبیه، حاشیه بزرگراه نواب و خیابان کارون جنوبی به دلیل داشتن تملک شهرداری از فضاهای در اولویت توسعه هستند. همچنین مسئله اصلی اغلب فضاهای عمومی منطقه ۱۰ شهرداری تهران آسیب‌های اجتماعی همانند حضور معتادین و کاهش امنیت اجتماعی زنان و کودکان به دنبال آن می‌باشد. با توجه به این امر که وجود امکانات بازی کودکان و نوجوانان، اختلاط کاربری و وجود غذاخوری‌ها، آبمیوه و بستنی فروشی از دلایل جذب جمعیت به فضاهای عمومی و مبلمان و سایه‌اندازی مناسب جهت نشستن سالمندان، برگزاری فعالیت‌هایی مخصوص سالمندان همانند فعالیت ورزش صبحگاهی منجر به حضور سالمندان و افزایش نظارت و امنیت اجتماعی می‌شود. راهبردهای موجود در سناریوی برتر، شامل راهبردهای تهاجمی (SO<sub>1</sub>): ارتقاء امنیت اجتماعی در فضاهای عمومی موجود، SO<sub>2</sub>: ارتقاء سرانه فضای سبز و باز، SO<sub>4</sub>: توسعه پاتوق‌های محلی و ریز فضاها جهت تجمع اهالی محله، SO<sub>5</sub>: تخصیص فضاهای چندمنظوره فرهنگی، هنری، ورزشی و غیره) و محافظه کارانه (ST<sub>1</sub>):

استفاده مجدد از فضاهای موجود غیرفعال در تملک شهرداری، ST<sub>2</sub>: افزایش مشارکت اجتماعی شهروندان) می‌باشند و در نهایت جهت تحقق‌پذیری ۶ راهبرد در اولیت، ۱۸ سیاست و ۳۱ برنامه اقدام نیز تدوین شده است. واژگان کلیدی: فضای شهری، تعاملات اجتماعی، تعاملات اجتماعی در فضاهای شهری، منطقه ۱۰ شهرداری تهران.